

12. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

1. ÜNİTE – GİRİŞ ÜNİTESİ

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

EDEBİYAT İLE DÜŞÜNCE AKIMLARI – FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ

- Düşünme yeteneği insanların en önemli özelliğidir. İnsanların sağlıklı ve başarılı bir yaşam sürebilmeleri için düşünmeye, düşünceye ihtiyaçları vardır. İşte bir yazarın da edebî metin ortaya koymasında onun düşünceleri ön plana çıkmaktadır.
- **Edebi metinler** düşünceler üzerine bina edilmiş birer yapıdır. Bu düşünceler eserin dinamiklerini oluşturur. Bu düşüncelere sahip olamayan metinlerde olayları kurgulamak ve kişileri anlatmak imkânsızdır. Bu da düşünceyi metnin yapısal özelliğini göz önüne aldığımızda zorunlu kılmaktadır. Ancak bu düşünce bir **felsefi metin**de olduğu gibi, edebî metnin tamamına yayılmaz.
- **Edebi metinlerde** düşünceler yüzeysel olarak ifade edilir. **Felsefi düşünceler** ancak birkaç cümleyle felsefeye özgü olarak edebi metinlerde anlatılabilmektedir. Bundan dolayı da felsefenin konusu olan bir düşünce edebi metnin tamamına yaymak mümkün değildir. Bunu yapmak edebi metnin anlayışına ters düşer ve edebi metin özelliğini kaybettirir.
- **Felsefe** maddeyi ve insanların birbirine karşı ya da doğaya karşı yaşamasını çeşitli yönleriyle inceleyen bir sistemdir. Bazen edebi metinleri araç olarak da kullanılmaktadır. Bu da edebi metinlerin arka planında düşünceye dayalı ifadelerin yer almasından kaynaklanmaktadır.
- **Edebi metinlerde** yer alarak toplumsal yaşamı etkileyen bu düşünceler felsefi metinlerden farklı olarak değiştirilip edebi metnin anlayışına dönüştürülerek yeniden şekillenir. Bu açıdan baktığımızda yüzlerce sayfa süren bir edebi metnin arkasında bir cümleyi aşmayacak düşüncelerin yer aldığı görülmektedir.
- **Albert Camus'un Bulantı, Düşüş** gibi romanlarında **egzistansiyalizm** (Varoluşçuluk) akımıyla ilgili felsefenin ele alındığı görülmektedir.

Edebiyat-Psikoloji ve Psikiyatri İlişkisi

Türk edebiyatında “**Bireyin İç Dünyasını Konu Alan Eserler**” psikoloji ve psikiyatri bilimlerinden etkilenilerek yazılmaktadır. Özellikle psikoloji-edebiyat ilişkisi eserlerin temelini oluşturur.

Bir edebi eser psikoloji-psikiyatri bilimlerinden şu şekilde yararlanır:

1. İnsanı bütün özellikleriyle tanıtmaya çalışır.
 2. Ayrıntılı ruh çözümleri yapmaya çalışır.
 3. İnsanın iç dünyasını okura anlatmaya çalışır.
 4. İnsanın duygu ve hayallerini okura iletmeye çalışır.
 5. İnsan denen varlığın soyut düşünceleri anlatmaya çalışır.
- Türk edebiyatında yazılan en önemli romanlardan biri olan **Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda Peyami Safa**, roman boyunca romandaki kahramanın, aşklarını, acılarını, sevinçlerini, hastalıklarını psikoloji biliminden yararlanarak ayrıntılı bir şekilde tasvir etmeye çalışmıştır.

Psikoloji bilimi edebiyat açısından önemli görülen bir uğraştır. Hem edebiyat hem de psikoloji iç içe girmiş bilimler olması açısından da önemlidir.

EDEBİYAT İLE PSİKOLOJİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

1. Her ikisinin de temel malzemesi insandır.
 2. Her ikisi de insanın doğasına inerek onu tanımaya çalışır.
 3. Her ikisinde de bilinçaltı tekniği vardır. Bu teknikle insanı çevresinden soyutlamadan duygu, düşünce ve davranışlarını anlamaya çalışır.
 4. Amaç insanın ruhunu kavramaya çalışmaktır.
 5. Her iki düşünce akımı da birbirinden etkilenir ve birbirine kaynak oluşturur.
- Dünya klasikleri içerisinde yer alan **Suç ve Ceza** romanında **Dostoyevski**, Raskolnikov adlı roman kahramanını adeta iç dinamikleriyle canlı bir şekilde tasvir eder.
 - Bu şekilde romanı okuyan okurlara kendini roman kahramanının yerine koymasını sağlar. Okuyuculara aynı duyguları ve acıları hissettirerek farkındalık oluşturur.

- Türk edebiyatında Mehmet Rauf tarafından kaleme alınan “Eylül” ilk psikolojik roman olarak kabul edilir. Peyami Safa tarafında yazılan “Dokuzuncu Hariciye Koşuşu” ise bu türün en önemli örneklerinden biridir.

EDEBİYAT İLE PSİKOLOJİ ARASINDAKİ FARKLAR

1. Psikolojinin temeli insan ve hayvan davranışlarını incelemektir. Edebiyat ise insan davranışlarını öznel ifadelerle açıklamaya çalışır.
2. Edebiyatın amacı okuyanda estetik bir zevk uyandırmaktır. Psikolojide ise amaç, insan davranışlarını anlamaya çalışmaktır.
3. Edebiyatta yer alan insanlar kurmaca bir dünyanın bireyleridir. Psikolojide yer alan bireyler ise tamamen gerçek dünyada yer alırlar.
4. Her iki düşünce akımı da bireyi farklı yöntemlerle anlatmaya çalışır.
5. Her ikisinde kaynak insandır; ancak edebiyat daha geniş ve kapsayıcı bir anlatımla ele alınır.

DİLİN TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN NEDENLER

- Konuşma ve yazı dili bir toplumun bütün kültürel etkinlikleri sonucunda değişime uğrayarak günümüze kadar gelir.
- Türk dilindeki en büyük değişiklik din değişimidir.
- **Budizm, Manihaizm ve Kök Tanrı inancı** ekseninde şekillenen din; 10. yüzyıldan itibaren yerini İslam inancına bırakır.
- **Arap ve İran** kültürleriyle birlikte İslamiyet’e geçen Türklerin dilinde de değişiklikler olmaya başlamıştır.
- Günümüzde de kullandığımız birçok kelime İslamiyet etkisiyle oluşan bu dil yapısının ürünüdür.
- Dilin tarihi süreç içerisinde özüne dönmesini sağlayan ana etken ise edebiyatımızın Batı etkisine girmesidir.
- Bu anlayışla birlikte Milli Edebiyat Dönemi’nde Arap ve Fars dillerinin etkisi kırılmış ve **Öz Türkçe** anlayışına geçilmeye başlanmıştır.

TÜRK EDEBİYATININ EN ÖNEMLİ SÖZLÜKLERİ

Lügat ya da **kamus** olarak eski edebiyatımızda isimlendirilen sözlük kelimesi, 11. yüzyılda **Kaşgarlı Mahmut** tarafından kaleme alınan **Divanü Lugati’t Türk** adlı eserle başlar.

İşte, Türk edebiyatındaki en önemli sözlükler:

Divanü Lugati’t Türk: (Kaşgarlı Mahmut)

- 20 yıllık bir hazırlık evresi sonunda 1072-1074 yılları arasında yazıya geçirilen bu sözlük Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınmıştır.
- **Türk edebiyatındaki ilk sözlük** Kaşgarlı Mahmut’un yazdığı Divanü Lugati’t Türk adlı eserdir.
- Bu eser Arapça yazılmıştır.
- Yazılış amacı Araplara Türkçeyi öğretmektir.
- Ayrıca eserde Türk kültürünü tanıtan sözlü gelenekteki birçok şiiere de yer verilmiştir.

Mukaddimetü’l-Edeb: (Zemahşeri)

- **Zemahşeri** tarafından kaleme alınan bu eser, Harezmi Türkçesiyle yazılmıştır.
- Divanü Lugati’t Türk 60 yıl sonra kaleme alınan bu eserin yazılış amacı Türklere Arapçayı öğretmektir.
- Türk sözlük geleneğinde son derece önemli bir yere sahiptir.

Codex Cumanicus:

- 13. yüzyılın sonlarına doğru hazırlandığı düşünülmektedir.
- Kıpçak (Kuman) Türklerine ait bir eserdir. Bir derlemedir.
- Bu derlemede Türklerin söz varlığı ve sözlü gelenekte oluşan ürünleri yer almaktadır.
- Son derece önemli bir eser olarak incelenmektedir.

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

Lehçetü'l-Lügat: (Mehmed Esad Efendi)

- 13. yüzyılda Mehmed Esad Efendi tarafından kaleme alınmış bir sözlüktür.

Muhakemetü'l-Lugateyn (Ali Şir Nevaî)

- 15. yüzyılda oluşturulmuş **Muhakemetü'l-Lugateyn** adlı eser, **Ali Şir Nevaî**'ye aittir.
- Eser, Türk dili, edebiyatı ve kültürü açısından önemli bir yere sahiptir.
- Eser, iki dilin (**Türkçe ve Farsça**) karşılaştırılması esasına dayanır.
- Farsçayla Türkçeyi kavramlar bakımından karşılaştıran, Türkçenin bu açıdan Farsçaya üstünlüğünü ortaya koyan Nevaî, aynı zamanda Türkçenin kavram zenginliğini de gözler önüne sermiştir.
- Eserin Topkapı, Fatih, Paris, Budapeşte nüshaları olmak üzere yazma metinleri bulunmaktadır.

Müntahabat-ı Türkiye:

- James W. Redhouse** tarafından yazılan bu eser yabancı Türkologlar tarafından kaleme alınan ilk sözlüktür.

Müntahabat-ı Lügat-ı Osmaniye:

- James Redhouse** kütüphanesinde yer alan bu eser Redhouse ait olduğu söylene de bu sözlüğün asıl yazarı **Mustafa Şükri Eyyubi**'dir.

Lehçe-i Osmani: (Ahmet Vefik Paşa)

- 1876 yılında **Ahmet Vefik Paşa** tarafından kaleme alınan bu eser Türk edebiyatındaki önemli sözlüklerden biridir.
- Türk dili ve lehçeleriyle ilgili önemli bir araştırmanın neticesinde kaleme alınmıştır.

Kamus-ı Türki: (Şemseddin Sami)

- 1900 yılında Şemseddin Sami tarafından kaleme alınmıştır.
- Türkçe sözlükler içerisinde son derece önemli bir yere sahiptir.
- Kamus-ı Türki** Türkçe yazılan ilk sözlüktür.
- Son derece iyi hazırlanan bu sözlük kendisinden sonra kaleme alınan diğer sözlükleri de etkilemiştir.
- Bir referans olarak kabul edilmiştir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (Türkçe Sözlük)

- Türkçe Sözlük'ün ilk baskısı 1945 yılında yapılmıştır.
- 12 Temmuz 1932 yılında kurulan Türk Dil Kurumu (**Türk Dili Tetkik Cemiyeti**) tarafından hazırlanmaya başlanmıştır.
- Türkçenin söz varlığını edebi metinlerden örneklerle açıklayan bu eser günümüzde son derece önemli bir yer edinmektedir.
- Eserin 11. baskısı da yakın zamanda yayımlandı.
- Güncellenen bu eser günümüzdeki en iyi **Türkçe sözlük** olarak kabul edilir.

Sanal Türkçe Sözlükler

- 2002 yılında Türk Dil Kurumu tarafından aktif hale getirilen Güncel Türkçe Sözlük, günümüzde birçok ihtiyacı karşılamaktadır.

Kemal Yavuz (1947 – ...)

- Ermeneek'te doğan sanatçı, ilk ve orta öğrenimini Konya'da tamamlamış ve İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur.
- Aynı üniversitenin Edebiyat Fakültesinde doktorasını yapmış, 1982'de yardımcı doçent, 1983'te ise Yeni Türk Dili alanında doçent unvanını almıştır.
- 1989 yılına gelindiğinde ise İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde profesör olarak görev yapmaya başlamıştır.
- Edebiyat alanında yaptığı çalışmalarla adından söz ettiren yazar, halen İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanlığı görevine devam etmektedir.

Önemli Eserleri

Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro ile İlgili Makaleleri, Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersi, Âşık Paşa/Garib-nâme

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

